

віра до самої судової системи в державі, складність та напруженість під час судового розгляду, недоступність персоналу суду для громадян. Все це свідчить про те, що прагнення людини до поваги, захисту її прав та свобод існує, однак вищевказані окремі фактори стають для людини тією непереборною силою в результаті чого вона стає обмеженою щодо вільного доступу до правосуддя під час здійснення кримінального провадження.

Багрій М. В.

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
доцент кафедри кримінального процесу і криміналістики,
кандидат юридичних наук*

ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО З ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ

У зв'язку з прийняттям нового кримінального процесуального кодексу України (13 квітня 2012 року № 4651-VI) одночасно Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям кримінального процесуального кодексу України» (13 квітня 2012 року № 4651-VI), яким серед інших нормативно-правових актів було внесено зміни і до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Оскільки зазначені зміни прямо торкнулися питання щодо взаємодії слідчого з підрозділами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, то є необхідність детального аналізу зазначеного питання.

Новий КПК України (як і КПК 1960 року) не містить терміну «взаємодія», але він застосовується в інших законах України: «Про оперативно-розшукову діяльність» (п. 5 ст. 7), «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» (розд. V). У зв'язку з цим цей термін та саме поняття «взаємодія» відрізняється від таких близьких до нього за змістом понять, як «взаємозв'язок», «узгоджені дії», «сприяння», «надання допомоги» та інші, зміст яких роз'яснюється у відповідних правових нормах або впливає з їх змісту.

Форми взаємодії слідчого та працівників підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність поділяються на: нормативно-правові (формальні), що впливають з положень КПК України, законів та організаційно-тактичні (неформальні).

Перша форма взаємодії стосується питань: 1) передачі слідчому матеріалів про виявлені шляхом оперативно-розшукових заходів ознаки кримінального правопорушення; 2) проведення слідчим процесуальних дій одночасно зі здійсненням оперативним підрозділом оперативних заходів; 3) проведення оперативно-розшукових заходів у провадженні, в якому не встановлено особу, яка вчинила кримінальне правопорушення;

4) виконання доручень слідчого щодо проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій; 5) здійснення заходів щодо встановлення особи підозрюваного (розшуку) після зупинення досудового розслідування; 6) привід підозрюваного, обвинуваченого, свідка.

Вперше право слідчого щодо доручень на проведення оперативно-розшукової діяльності передбачено зазначеним вище Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність». Так, у частині 2 статті 6 зазначено, що підстави здійснення оперативно-розшукової діяльності можуть міститись у письмових дорученнях і постановах слідчого. Законом України від 21.06.01 було внесено зміни до ст. 66 КПК України 1960 року, частиною 3 якої передбачалось, що у передбачених законом випадках особа, яка провадить дізнання, слідчий, прокурор і суд в справах, які перебувають в їх провадженні, вправі доручити підрозділам, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, провести оперативно-розшукову діяльність, провести оперативно-розшукові заходи чи використати засоби для отримання фактичних даних, які можуть бути доказами у кримінальній справі.

Обов'язок підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність виконувати письмові доручення слідчого передбачено пунктом 2 статті 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та ч. 3 ст. 41 КПК України.

У якій формі слідчий повинен звертатись до органу, який здійснює оперативно-розшукову діяльність? У частині 2 статті 6 зазначено, що це може бути письмове доручення чи постанова. На практиці слідчі, як правило, звертаються з письмовим дорученням. Але ч. 3 ст. 110 КПК України передбачено, що про рішення, прийняті слідчим під час провадження досудового слідства, складається постанова.

Як видається, слідчому у цій ситуації доцільно було б оформляти свої доручення лише постановами. Це завжди обґрунтований документ із постановкою конкретних питань і завдань. Необхідно застерегти слідчих від взаємодії з конкретними працівниками підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, які пропонують свої послуги у розкритті злочинів, посилаючись на те, що мають оперативну інформацію. Про таку інформацію слідчого повинен письмово повідомити той орган, який одержав таку інформацію. Тільки після цього слідчий може розглянути питання про необхідність доручення в порядку п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК України.

Які саме доручення слідчий може давати підрозділам, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність? Як впливає із норми ч. 2 ст. 40 КПК України це можуть бути доручення лише про проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Тобто доручати проведення інших процесуальних дій новий КПК України слідчого не уповноважує.

Основне правило – висловити у дорученні саме те, що повинен встановити в інтересах кримінального провадження орган, а не які заходи він повинен для цього здійснити. Слідчий може висловити доручення словами «здійснювати оперативно-розшукову діяльність з метою одержання джерел доказів у кримінальному провадженні», «з метою встановлення осіб, які вчинили кримінальне правопорушення», «з метою встановлення фактичних обставин вчинення кримінального правопорушення». Це ніби глобальна програма здійснення оперативно-розшукової діяльності. Але слідчий може зробити і більш конкретні доручення «з метою отримання інформації про контакти підозрюваного з іншими особами у якийсь проміжок часу», «з метою розшуку матеріальних цінностей, які належать підозрюваному». Можуть бути й інші питання, які в інтересах кримінального провадження повинні перевірятись шляхом здійснення оперативно-розшукової діяльності.

Друга форма взаємодії полягає в безпосередній реалізації функціональних обов'язків слідчих та оперативних працівників у процесі розкриття й розслідування злочинів. Вона не має процесуального характеру і зазвичай регулюється відомчими нормативними актами, котрі передбачають організаційні заходи, спрямовані на забезпечення узгодженої та цілеспрямованої діяльності оперативного працівника й слідчого в межах кримінального судочинства. Відомча регламентація таких питань досить загальна й не конкретизує ці форми. Серед організаційно-тактичних форм взаємодії у справах про злочини, вчинені організованими групами, можна виділити: а) створення слідчо-оперативних груп, до складу яких входять слідчі й оперативні працівники; б) використання слідчим результатів оперативно-розшукової діяльності в процесі побудови версій у кримінальному провадженні; в) спільне планування роботи з розкриття та розслідування кримінальних правопорушень; г) інструктаж оперативних працівників, безпосередньо задіяних у слідчих діях і тактичних комбінаціях, криміналістичних операціях; д) взаємний обмін інформацією між слідчим та оперативно-розшуковим апаратом та ін.

Діяльність слідчого виключає поєднання процесуальних та оперативно-розшукових функцій, що безпосередньо зазначено в законі. Слідчий не повинен втручатися в оперативно-розшукову діяльність, а оперативний працівник – зазіхати на процесуальну самостійність слідчого.

Таким чином, працівники оперативно-розшукових підрозділів і слідчий виконують кожний свої функції, а успіх їх діяльності залежить від її узгодженості. Спільна робота слідчого та оперативно-розшукових працівників під час розслідування будь-якого виду злочинів, повинна ретельно узгоджуватися з планом розслідування й ґрунтуватися на результатах спільної оцінки слідчих та оперативно-розшукових ситуацій, що склалися.